

REPERE PRIVIND REGLEMENTAREA AJUTORULUI SOCIAL ÎN CONCORDANȚĂ CU CERINȚELE UNIUNII EUROPENE

Asist. univ. dr. Loredana Belu

L'Union reconnaît et respecte le droit d'accès aux prestations de Sécurité sociale et aux services sociaux assurant une protection dans des cas tels que la maternité, la maladie, les accidents de travail, la dépendance ou la vieillesse, ainsi qu'en cas de perte d'emploi, selon les règles établies par le droit de l'Union et les législations et pratiques nationales. Toute personne qui réside et se déplace légalement à l'intérieur de l'Union a droit aux prestations de Sécurité sociale et aux avantages sociaux, conformément au droit de l'Union et aux législations et pratiques nationales. Afin de lutter contre l'exclusion sociale et la pauvreté, l'Union reconnaît et respecte le droit à une aide sociale et à une aide au jujet du logement destinées à assurer une existence digne à tous ceux qui ne disposent pas de ressources suffisantes, selon les règles établies par le droit de l'Union et les législations et pratiques nationales.

1. Preliminarii. Prin Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat (publicată în M.O. nr. 401/20 iulie 2001) s-a stabilit că „familiile si persoanele singure, cetățeni români, au dreptul la un venit minim garantat ca formă de asistență socială (art. 1 alin.1). Instituirea venitului minim garantat se întemeiază pe principiul solidarității sociale si se asigură prin acordarea ajutorului social lunar. Potrivit art. 2 din Legea nr. 416/2001, termenii utilizați în conținutul reglementărilor primesc următoarele sensuri: termenul **familie** desemnează soțul si soția sau soțul, soția și copiii lor necăsătorii, care locuiesc si gospodăresc împreună. Este asimilată termenului familie și situația persoanei necăsătorite care locuiește împreună cu copiii aflați în întreținerea sa. De asemenea, se asimilează termenului familie bărbatul și femeia necăsătorii, cu copiii lor și ai fiecăruia dintre ei, care locuiesc și gospodăresc împreună; prin termenul **copil** se înțelege copilul provenit din căsătoria soților, copilul unuia dintre soți, copilul adoptat, precum și copilul încredințat unuia sau ambilor soți ori dat în plasament familial sau pentru care s-au instituit tutela sau curatela potrivit legii; prin termenul **persoană singură** se înțelege persoana care a împlinit vârsta de 18 ani, locuiește și se gospodărește singură.

Mai beneficiază de reglementările Legii nr. 416/2001 și: familiile sau persoanele singure, cetățeni ai altor state sau apatrizi, care au reședința sau, după caz, domiciliul în România; soții despărțiți în fapt, dacă ancheta socială justifică acordarea acestui ajutor; persoanele fără domiciliu, aflate în situație de nevoie, pe baza declarației pe propria răspundere că nu au solicitat acest drept și de la alte primării.

Legea stabilește nivelul venitului minim garantat, valabil la adoptare, precizând că acest nivel se indexează anual prin hotărâre a Guvernului, funcție de evoluția preturilor de consum.

2. Modul de stabilire a cuantumului ajutorului social. Din textele art. 5-8 din Legea nr. 416/2001 rezultă că, mai întâi, cuantumul ajutorului social se stabilește ca diferență între nivelurile prevăzute în lege si venitul net lunar al familiei sau al persoanei singure. Dacă din calcul rezultă un ajutor social mai mic de 50.000 lei, se acorda 50.000 lei. Familiile și persoanele singure cu venituri nete lunare pana la nivelul venitului minim garantat beneficiază de o majorare cu 15% a cuantumului ajutorului social pe familie, în cazul în care cel puțin un membru al familiei face

dovada că lucrează pe bază de contract individual de muncă sau convenție civilă de prestări de servicii.¹ Persoanele apte de muncă din familiile pentru care se asigură venitul minim garantat vor efectua lunar, cel mult 72 de ore, la solicitarea primarului, acțiuni sau lucrări de interes local fără a se putea depăși regimul normal de lucru și cu respectarea normelor de securitate și igienă a muncii. Obligația de a presta muncile prevăzute nu poate fi transferată altor persoane. Persoanele apte de muncă care nu realizează venituri din salarii sau din alte activități se iau în considerare la stabilirea numărului membrilor de familie pentru determinarea nivelului de venit pe familie numai dacă fac dovada faptului că sunt în evidența agenției teritoriale pentru ocuparea forței de muncă pentru încadrare în muncă și nu au refuzat nejustificat un loc de muncă oferit sau nu au refuzat participarea la un program de pregătire profesională.

Nu are obligația de a face dovada prevăzută mai sus: a) persoana care are în îngrijire, potrivit legii, unul sau mai mulți copii în vârstă de până la 7 ani; b) persoana care urmează o formă de învățământ la cursuri de zi, prevăzută de lege, până la împlinirea vârstei de 25 de ani sau de 26 de ani în cazul celor care urmează studii superioare cu durată de școlarizare mai mare de 5 ani; c) persoana care îndeplinește condițiile legale de pensionare; d) persoana adultă a cărei incapacitate de muncă este dovedită prin acte medicale.

La stabilirea venitului net lunar al familiei și, după caz, al persoanei singure, se iau în considerare toate veniturile pe care membrii acesteia le realizează, inclusiv cele care provin din indemnizația de șomaj, creanțe legale, convenții civile de întreținere aflate în executare, indemnizații cu caracter permanent, alocații de stat pentru copii, alocații suplimentare pentru familiile cu copii, alocații de întreținere pentru copiii încredințați sau dați în plasament, burse pentru elevi și studenți acordate în condițiile legii, precum și ajutorul care se acordă soțiilor celor care satisfac serviciul militar obligatoriu.

Dacă familia are în proprietate terenuri, clădiri, spații locative sau alte bunuri, mobile ori imobile, la stabilirea venitului net lunar al familiei se iau în considerare arenda, chiriile, alte fructe civile, naturale sau industriale, produse de acestea, precum și veniturile care se pot obține din valorificarea bunurilor respective, sub condiția păstrării unei locuințe minime și a bunurilor necesare nevoilor familiale. În cazul familiei sau al persoanei singure care locuiește și gospodărește împreună cu alte familii sau persoane singure și contribuie împreună la achiziționarea sau realizarea unor bunuri și a unor venituri din valorificarea acestora ori la consumul acestora, la stabilirea cuantumului ajutorului social se iau în considerare atât veniturile nete lunare proprii, cât și partea ce îi revine de drept din veniturile lunare nete realizate în comun de persoanele din gospodărie².

3. Procedura stabilirii ajutorului social. În art. 9 din Legea nr. 416/2001 se prevede următoarea procedură pentru a se stabili ajutorul social: (1) Ajutorul social, se acordă pe bază de cerere și acte doveditoare privind veniturile membrilor de familie. (2) Lipsa sau, după caz, existența oricăror alte venituri decât cele care pot fi dovedite cu acte se menționează în declarația pe propria răspundere a persoanei care solicită ajutorul social. (3) Cererea prevăzută la alin. (1) se face numai de către unul dintre membrii familiei, care are capacitatea deplină de exercițiu a drepturilor civile. (4) În cazurile prevăzute de reglementările legale în vigoare cererea poate fi întocmită de curatorul sau tutorele persoanei îndreptățite. (5) Titularul ajutorului social este persoana care a făcut cererea, iar beneficiarul ajutorului social.

¹ Ghimpu, S., Țiclea, A., Tufan, C., "Dreptul securității sociale", Editura ALL, București, 1998

² Mărgineanu, I., "Politica socială și economia de piață în România", Centrul de informare și documentare economică, București, 1994

Cererea de acordare a ajutorului social, declaratia privind veniturile realizate de membrii familiei, precum si celelalte acte doveditoare se depun și se înregistrează la primarul localității în a cărei rază teritorială locuiește titularul. In cazul cetățenilor străini sau apatrizi documentele prevăzute la alin. (1) se depun la primarul localității în a cărei rază teritorială aceștia au reședința sau, după caz, domiciliul. În cazul persoanelor fără domiciliu cererea se înregistrează la primarul localității reședință de județ sau, după caz, la primarul general al municipiului București. Cererea de acordare a ajutorului social se soluționează în termen de 30 de zile de la data înregistrării. În vederea soluționării cererii de ajutor social primarul dispune, în mod obligatoriu, efectuarea anchetei sociale, care constituie proba legală pentru instanțele judecătorești, în legătură cu deschiderea dreptului sau respingerea cererii.

Răspunderea asupra conținutului anchetei sociale revine persoanelor care au efectuat și au semnat ancheta socială. Stabilirea dreptului de ajutor social, a cuantumului, precum și plata acestuia se fac prin dispoziția scrisă a primarului, pe baza documentației prezentate de personalul din serviciul de asistență socială de la primărie. Dispoziția primarului se comunica titularului ajutorului social în termen de 5 zile de la data emiterii.

Plata ajutorului social se face începând cu luna următoare celei în care s-a înregistrat cererea la primarul localității. Creanța beneficiarilor de ajutor social este o creanță privilegiată. Schimbarea, la cerere sau din oficiu, a titularului ajutorului social se face prin dispoziție a primarului și se comunica atât noului titular al ajutorului social, cât și celui înlocuit. In cazul în care schimbarea titularului este cerută de membrii familiei, dispoziția primarului se comunica și acestora.

4. Obligatiile beneficiarilor de ajutor social. Titularul ajutorului social are obligația să comunice primarului, în scris, orice modificare intervenită cu privire la veniturile și la numărul membrilor familiei, în termen de 30 de zile de la data la care a intervenit modificarea. În cazul în care eventualele modificări nu conduc la majorări sau diminuări ale ajutorului social mai mari de 50.000 lei pe familie ajutorul social stabilit anterior se menține pe o durată de cel mult 3 luni. Potrivit art. 15, persoanele apte de muncă, pentru care se acorda ajutorul social, au obligația să dovedească cu acte, din 3 în 3 luni, că nu realizează venituri. Neîndeplinirea acestei obligații atrage, după caz: a) suspendarea plății ajutorului social în cazul persoanei singure; b) modificarea cuantumului ajutorului social prin excluderea din numărul membrilor de familie a persoanelor care nu îndeplinesc această obligație;

Neîndeplinirea obligațiilor de a efectua lucrări de interes local, maximum 72 de ore, atrage, după caz: a) suspendarea plății ajutorului social în cazul persoanei singure; b) modificarea cuantumului ajutorului social prin excluderea din numărul membrilor acesteia a persoanei care refuză nejustificat efectuarea acțiunilor sau a lucrărilor de interes local³.

Suspendarea plății ajutorului social și, după caz, modificarea cuantumului se fac prin dispoziția scrisă a primarului și se comunica titularului în termen de 15 zile de la data emiterii acesteia. Suspendarea plății sau modificarea cuantumului ajutorului social se face începând cu luna următoare celei în care nu mai sunt îndeplinite obligațiile. Prezentarea de către titular a dovezilor, în termen de 3 luni de la data suspendării efective a plății ori a modificării cuantumului ajutorului social, are ca efect încetarea suspendării plății drepturilor și, după caz, recalcularea cuantumului acestuia. Titularul ajutorului social va primi drepturile corespunzătoare perioadei în care plata a fost suspendată sau modificată.

³ Pașa, F., Pașa, L.M., "Cadru juridic și organizatoric al asistenței sociale în România", Editura Polirom, Iași, 2002

5. Încetarea plății ajutorului social. Plata ajutorului social încetează în următoarele situații:

- a) în cazul în care beneficiarii ajutorului social nu mai îndeplinesc condițiile prevăzute de lege;
- b) în cazul în care plata ajutorului a fost suspendată și, în termen de 3 luni de la data suspendării efective a plății, nu au fost depuse dovezi că sunt întrunite cerințele prevăzute de lege.

Sumele încasate necuvenit, cu titlu de ajutor social, se recuperează de la beneficiar în termen de cel mult 3 ani de la efectuarea plății. În cazul în care nu se pot recupera, integral sau partial, sumele plătite necuvenit cu acest titlu vor fi recuperate, în condițiile legii, de la persoanele vinovate de efectuarea plății, pe o perioadă de cel mult 3 ani. Recuperarea sumelor plătite cu titlu de ajutor social se face prin dispoziție a primarului, care se comunica în termen de 15 zile de la constatare. Dispoziția de recuperare constituie titlu executoriu de la data comunicării. Sumele încasate necuvenit ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni se recuperează integral de la persoanele vinovate, în condițiile legii.

6. Ajutorul social acordat soțiilor celor care satisfac serviciul militar obligatoriu. Tetul

art. 23 din Legea 416/2001 a consacrat și această formă de acordare a ajutorului social, astfel: Sotiile celor care satisfac serviciul militar obligatoriu, care nu realizează venituri sau acestea sunt mai mici decât salariul de bază minim brut pe țară, beneficiază, la cerere, de ajutor social lunar, pe perioada satisfacerii serviciului militar obligatoriu de către sot, dacă se găsesc în una din următoarele situații: a) sunt gravide, începând cu luna a patra de sarcină; b) au copii în întreținere în vârstă de până la 7 ani; c) sunt încadrate în gradul I sau II de invaliditate.

Stabilirea și plata ajutorului social pentru soțiile celor care satisfac serviciul militar obligatoriu se face de către centrele militare județene sau ale sectoarelor municipiului București. Cuantumul ajutorului social lunar acordat este de 1.400.000 lei. Cuantumul ajutorului social lunar se indexează prin hotărâre a Guvernului. Fondurile necesare pentru plata ajutorului social pentru soțiile celor care satisfac serviciul militar obligatoriu se suportă de la bugetul de stat.

7. Ajutorul pentru încălzirea locuinței. Pentru perioada sezonului rece, 1 noiembrie -

31 martie, persoanele singure și familiile beneficiare de ajutor social potrivit prevederilor prezentei legi, primesc, o dată cu acesta, un ajutor pentru încălzirea locuinței.

Ajutorul pentru încălzirea locuinței se cuprinde în ajutorul social, prin majorarea nivelului lunar al venitului minim garantat, pentru perioada menționată, după cum urmează: a) cu 500.000 lei/familie sau persoană singură, în cazul în care utilizează pentru încălzirea locuinței energia termică furnizată de sisteme centralizate; b) cu 250.000 lei/familie sau persoană singură, în cazul în care utilizează pentru încălzirea locuinței sisteme de încălzire cu lemne, cărbuni, gaze naturale, și combustibili petrolieri.

Cuantumurile prevăzute mai sus se indexează anual, dacă este cazul, prin hotărâre a Guvernului. Sumele necesare pentru majorarea nivelului minim garantat pentru perioada sezonului rece, în cuantumul prevăzut, se suportă din aceleași surse ca și ajutorul social pentru asigurarea venitului minim garantat (art. 22). Fondurile necesare pentru plata ajutorului social și a ajutorului pentru încălzirea locuinței se suportă din bugetele locale. La stabilirea criteriilor de repartizare a sumelor defalcate din unele venituri ale bugetului de stat, pentru echilibrarea bugetelor locale ale unității administrativ-teritoriale se are în vedere și numărul beneficiarilor de ajutor social și de ajutor pentru încălzirea locuinței⁴.

⁴ Belu, C., "Dreptul muncii și securității sociale", Editura Reprograph, Craiova, 1998

Guvernul, la propunerea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, precum și primării, pot acorda ajutoare de urgență, în limita fondurilor existente, familiilor sau persoanelor care se află în situații de necesitate datorate calamităților naturale, incendiilor, accidentelor, precum și altor situații deosebite stabilite prin lege. Primării pot organiza acordarea ajutorului social în bani, în natură și prin plata unor cheltuieli de întreținere și încălzire a locuinței la prețurile și tarifele stabilite conform legii. Primării pot dispune ca o parte din cheltuielile cu înmormântarea persoanelor din familiile beneficiare de ajutor social să fie asigurate din fondurile alocate pentru plata ajutorului social, în limita sumelor convenite familiilor în cauză. Dispoziția privind acordarea, neacordarea, modificarea, suspendarea, încetarea plății drepturilor prevăzute de prezenta lege, schimbarea titularului acestora, precum și cea de recuperare a sumelor încasate necuvenit se poate ataca potrivit prevederilor Legii contenciosului administrativ nr. 29/1990, cu modificările și completările ulterioare. Cererile, acțiunile și căile de atac privind drepturile prevăzute în prezenta lege sunt scutite de taxa de timbru (art. 30).

8. Cantinele de ajutor social. Sediul materiei îl reprezintă Legea nr. 208/1997, care, în art. 1 stabilește: „cantinele de ajutor social sunt unități publice de asistență socială, cu personalitate juridică, care funcționează în subordinea consiliilor locale și își desfășoară activitatea potrivit prevederilor prezentei legi.” Cantinele de ajutor social prestează servicii sociale gratuite sau contra cost persoanelor aflate în situații economico-sociale sau medicale deosebite.

Categoriile de persoane care beneficiază de serviciile cantinelor de ajutor social sunt următoarele (art. 2) : a) copii în vârstă de până la 18 ani, aflați în întreținerea aceluiași familii al căror venit net mediu lunar pe o persoană în întreținere este sub nivelul venitului net lunar, pentru o persoană singură, luat în calcul la stabilirea ajutorului social.; b) tinerii care urmează cursuri de zi la instituțiile de învățământ ce funcționează în condițiile legii, până la terminarea acestora, dar fără a depăși vârsta de 25 de ani, respectiv 26 de ani în cazul celor care urmează studii superioare cu o durată mai mare de 5 ani, care se afla în situația prevăzută la lit. a); c) persoanele care beneficiază de ajutor social sau de alte ajutoare bănești acordate în condițiile legii și al căror venit este de până la nivelul venitului net lunar pentru o persoană singură, luat în calcul la stabilirea ajutorului social; d) pensionarii; e) persoanele care au împlinit vârsta de pensionare, aflate într-una din următoarele situații: sunt izolate social, nu au susținători legali, sunt lipsite de venituri; f) invalizii și bolnavii cronici; g) orice persoană care, temporar, nu realizează venituri. (2) Persoanele prevăzute la alin. 1 lit. g) beneficiază de serviciile cantinelor de ajutor social, în condițiile prevăzute de prezenta lege, pe o perioadă de cel mult 90 de zile pe an.

Serviciile prestate de cantinele de ajutor social. În art. 3 din lege se prevede: „Cantinele de ajutor social prestează, după caz, următoarele servicii sociale persoanelor îndreptățite potrivit art. 1: a) pregătirea și servirea a două mese, zilnic, de persoană, prânzul și cina, în limita alocăției de hrană prevăzute de reglementările legale; b) aprovizionarea, contra cost, de la sediul cantinei cu produse agroalimentare de bază, la prețurile la care acestea au fost achiziționate; c) transport gratuit numai pentru persoanele care beneficiază de distribuția hranei la domiciliu; d) pregătirea și distribuția hranei prin centre mobile, pentru situații deosebite.”

Serviciile sociale prevăzute la art. 3, lit. a) se prestează gratuit pentru persoanele stabilite la art. 2, care nu au venituri sau ale căror venituri sunt sub nivelul venitului net lunar, pentru o persoană singură, luat în calcul la stabilirea ajutorului social. Persoanele îndreptățite să beneficieze de serviciile cantinei de ajutor social, stabilite la art. 2, și care realizează venituri ce se situează peste nivelul venitului net lunar, pentru o persoană singură, luat în calcul la stabilirea ajutorului social, pot beneficia de serviciile cantinei de ajutor social, cu plata unei contribuții de

30% din venitul pe persoană, fără a se depăși costul meselor servite, calculat pe aceeași perioadă. Beneficiarii de ajutor social au dreptul la serviciile cantinei de ajutor social pe bază de anchetă socială, potrivit dispoziției primarului. Hrana pentru cele două mese se distribuie, de regula, o dată pe zi, la sediul cantinei sau prin punctele de servire organizate în acest scop. Persoanelor care, din motive obiective, rezultate din anchetă socială, nu se pot deplasa la sediul cantinei, li se distribuie hrana pentru cele două mese zilnice la domiciliu, o dată pe zi, transportul gratuit al acesteia fiind aprobat de directorul cantinei de ajutor social (art. 5).

Cererile pentru prestarea serviciilor de asistență socială de către cantinele de ajutor social se aprobă de către primar sau de o persoană împuternicită de acesta. (2) În cazurile de urgență, servirea mesei la cantina de ajutor social poate fi aprobată, pentru cel mult 7 zile, de către directorul cantinei. Art. 7 - Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei verifică legalitatea drepturilor constituite potrivit prezentei legi și asigură, prin serviciile publice descentralizate, asistență de specialitate, sprijin și îndrumare metodologică.

Baza materială necesară funcționării cantinelor de ajutor social și controlul activității acestora se asigură de către consiliile locale. Finanțarea cantinelor de ajutor social se face din bugetele locale. În localitățile în care nu funcționează cantine de ajutor social sau acolo unde cererile depășesc capacitatea existentă, autoritățile administrației publice locale pot conveni cu unitățile de asistență socială, regule autonome, societățile comerciale și instituțiile publice care dispun de cantine proprii, precum și cu unitățile de alimentație publică prestarea serviciilor sociale prevăzute la art. 3, lit. a) și c), cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor art. 2. Cantinele de ajutor social pot organiza, cu aprobarea consiliului local, în funcție de condițiile de care dispun, gospodării-anexă cu profil agroalimentar și zootehnic, ca activități autofinanțate, pentru îmbunătățirea hranei persoanelor asistate.

Sponsorizările și donațiile în bani și în natură, făcute de persoanele fizice și juridice, române și străine, cantinelor de ajutor social pot fi folosite numai în scopul dezvoltării și îmbunătățirii calității serviciilor pe care le prestează. De asemenea, consiliile locale pot acorda subvenții de la bugetele proprii asociațiilor și fundațiilor avizate de Ministerul Muncii și care au ca obiect de activitate organizarea de cantine de ajutor social⁵. Pentru buna funcționare a cantinelor de ajutor social, beneficiarii serviciilor sociale oferite de acestea au obligația să respecte programul stabilit pentru servirea mesei, păstrarea curățeniei localului și a bunurilor unității, precum și măsurile de igienă. Prin hotărâre a consiliului local în subordinea căruia funcționează cantina de ajutor social se poate stabili participarea persoanelor care beneficiază de serviciile cantinei de ajutor social la unele activități gospodărești.

⁵ Preda, M., "Politica socială românească", Editura Polirom, Iași, 2002